

GRİ UFUKLAR: TÜRKİYE’NİN YAŞLANAN NÜFUSU VE SOSYAL POLİTİKA GEREKSİNİMLERİ

GRAY HORIZONS: TURKEY'S AGING POPULATION AND SOCIAL POLICY NEEDS

Mustafa ÖZTÜRK*

Öz

Article Info

Türkiye, hızla yaşlanan nüfus yapısıyla demografik dönüşüm sürecinin kritik bir eşiğinde bulunmaktadır. 2024 yılı itibarıyla 65 yaş üstü nüfus oranı %10,6'ya yükselmiştir. TÜİK projeksiyonlarına göre bu oran 2060'ta %27'ye, 2100 yılında ise her üç kişiden birinin yaşlı olacağı bir düzeye ulaşacaktır. Bu demografik değişim; sosyal güvenlik sistemleri, iş gücü piyasası, aile yapısı ve ekonomik sürdürülebilirlik üzerinde önemli baskılar oluşturmaktadır. Azalan doğurganlık oranları nedeniyle genç nüfus daralmakta ve iş gücüne katılım oranı düşerken, yaşlı nüfusun yalnızlık, bakım ve sosyal destek ihtiyacı giderek artmaktadır. Bakım sorumluluğunun büyük ölçüde kadınlar tarafından üstlenilmesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini derinleştirirken, mevcut sosyal güvenlik sistemi artan mali yükleri karşılamakta zorlanmaktadır. Uluslararası deneyimler, özellikle Japonya, Almanya ve İsveç örnekleri; yaşlanan nüfusa uyum sağlayabilmek için teknoloji odaklı bakım modelleri, dijital kapsayıcılık, kamu-aile iş birliği ve uzun dönemli bakım sigortası gibi stratejilerin etkili olabileceğini göstermektedir. Türkiye'nin demografik yaşlanmayı bir krize dönüşmeden yönetebilmesi için doğurganlığı teşvik eden sosyal politikaların geliştirilmesi, bakım hizmeti altyapısının güçlendirilmesi, sosyal güvenlik sisteminin reforme edilmesi ve aileyi destekleyici mekanizmaların hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bu çalışma, Türkiye'nin demografik yaşlanma sürecine uyum sağlayabilmesi için kapsamlı, uygulanabilir ve sürdürülebilir bir politika çerçevesi sunmayı amaçlamaktadır. Araştırmada doküman analizi tekniği kullanılmış elde edilen bulgular doğrultusunda önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Demografik Yaşlanma, Sosyal Güvenlik, Yaşlı Bakımı, Doğurganlık Politikası, Sürdürülebilir Politika

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 01/11/2025

Kabul Tarihi: 28/01/2026

Atıf

Öztürk, M. (2026). Gri ufuklar: Türkiye'nin yaşlanan nüfusu ve sosyal politika gereksinimleri. *Anasay*, (33), 330–346.

Abstract

Turkey is at a critical juncture in its demographic transition, characterized by a rapidly aging population. As of 2024, the proportion of individuals aged 65 and above reached 10.6%. According to projections by the Turkish Statistical Institute (TÜİK), this rate is expected to rise to 27% by 2060 and reach one-third of the total population by 2100. This demographic shift exerts significant pressures on social security systems, labor markets, family structures, and economic sustainability. Declining fertility rates result in a shrinking young population and reduced labor force participation, while the elderly face increasing challenges related to social isolation, care, and support. The burden of care predominantly falls on women, exacerbating gender inequalities, and the current social security system struggles to meet the rising financial demands. International experiences, particularly from Japan, Germany, and Sweden, indicate that technology-driven care models, digital inclusion, public-family partnerships, and long-term care insurance can effectively address the challenges of

Research Article

Received: 01/11/2025

Accepted: 28/01/2026

Cite this article as:

Öztürk, M. (2026). Gray horizons: Turkey's aging population and social policy needs. *Anasay*, (33), 330–346.

* Dr., Medipol Üniversitesi, E-posta: biruniegitin@gmail.com, ORCID ID <https://orcid.org/0009-0002-0310-6460>

Corresponding author: Mustafa Öztürk, biruniegitin@gmail.com

an aging population. To manage demographic aging proactively and prevent it from becoming a crisis, Turkey needs to implement social policies that encourage fertility, strengthen care infrastructure, reform the social security system, and establish family-supportive mechanisms. This study aims to provide a comprehensive, practical, and sustainable policy framework to enable Turkey to adapt effectively to its demographic aging process. Document analysis technique was used in the research and suggestions were made in line with the findings obtained.

Keywords: Demographic Aging, Social Security, Elderly Care, Fertility Policy, Sustainable Policy

EXTENDED ABSTRACT

The primary objective of this research is to develop sustainable policy recommendations for this transformation by examining the social, economic, and structural impacts of Turkey's rapidly aging population from a multidimensional perspective. The study aims to analyze how demographic aging, beyond being merely a population statistic, has profound impacts on areas such as the social security system, family structure, women's labor, care services, and the labor market. Furthermore, given that Turkey has yet to develop a holistic strategy to address the aging process, this research aims to propose applicable policy models for Turkey by comparatively evaluating international best practices (particularly countries such as Japan, Germany, and Sweden).

The study employed a descriptive, qualitative research method. Data obtained from official statistical sources, primarily TurkStat, were analyzed, and an interpretative assessment was conducted based on demographic indicators. Examples of international policies were examined using document analysis. The topic was approached multidimensionally through literature review, comparative analysis, and policy analyses. The research population comprised national and international statistical and academic sources related to Turkey's demographic structure and aging process. The sample was limited to TurkStat data analyzed within the scope of the study, OECD reports, relevant international policy documents, and practices from three selected countries (Japan, Germany, and Sweden).

As of 2024, the proportion of the population over 65 in Turkey will be 10.6%. According to TÜİK projections, this rate will reach 27% by 2060 and a level where one in three people will be elderly by 2100. This transformation not only alters the age structure of the population but also has significant impacts on the workforce, social security system, and economic productivity.

Declining fertility rates in Turkey are leading to a decline in the youth population and a contraction in the labor force. This is a critical risk factor for economic growth and the sustainability of social security systems. The growing elderly population poses potential pressure on economic productivity. In particular, the burden on the pension system and social security premiums must be balanced with the labor force participation rate of younger generations. The growing elderly population places a significant financial burden on the social security system. The current system struggles to finance retirement pensions and healthcare services. The majority of elderly care is still provided within families, particularly by women. Elderly individuals face loneliness, social isolation, and health problems.

Japan, with its high elderly population, integrates robotics and digital technologies into care services, supporting the workforce and increasing the independence of older adults. Germany is making the retirement age flexible and encouraging the participation of older adults in the workforce through active aging programs. Sweden, on the other hand, is sharing responsibilities in elder care through a public-family partnership model, expanding social services, and strengthening its welfare state. The experiences of these countries demonstrate the importance of

technology integration, digital inclusion, strengthening the care infrastructure, and family support mechanisms for Türkiye.

Turkey is experiencing a historically unprecedented demographic transformation. The share of individuals aged 65 and over in the total population reached 10.6% by 2024; this rate is projected to rise to 27% by 2060 and one in three people by 2100. This transformation is not merely a demographic shift; it is also a structural disruption that has multi-layered impacts on social security systems, economic sustainability, gender roles, and family structures. Research findings have revealed that demographic aging poses an increasingly deepening risk for Turkey. The decline in the young population due to low fertility rates threatens economic growth potential, while the increasing care and healthcare needs of older individuals strain the existing infrastructure of the social state. The rise in elderly people living alone, in particular, and the disproportionate care burden falling on women, call into question the future of social solidarity systems and gender equality.

Ultimately, to manage the demographic aging process, Turkey needs to both mitigate existing structural risks and strengthen its capacity by leveraging international best practices. Turkey needs holistic, sustainable, and long-term policies to mitigate the social and economic risks posed by its rapidly aging population. The study's results reveal that demographic aging is not merely a change in population structure; it is a structural transformation affecting the future of the social state, family structure, gender roles, and economic sustainability. Social security reforms, strengthening the care infrastructure, policies supporting fertility, digital inclusion, local government strategies, and establishing data-based decision-making mechanisms are critical for Turkey. With the right policies, aging can be transformed from a crisis into an opportunity that strengthens social solidarity and social well-being.

Giriş

Türkiye, sessiz fakat derin etkiler yaratan bir demografik krizin eşiğindedir. Nüfus yapısı hızla değişmekte; genç nüfusun oranı azalırken yaşlı nüfusun payı giderek artmaktadır. 2024 yılı verilerine göre Türkiye’de 65 yaş ve üzerindeki kişiler toplam nüfusun yaklaşık %10,6’sını oluşturmaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2025). TÜİK’in nüfus projeksiyonları, mevcut eğilimlerin devam etmesi hâlinde 2060 yılında 65 yaş ve üzeri nüfus oranının yaklaşık %27’ye yükseleceğini ve 2100’e gelindiğinde toplumun yaklaşık üçte birinin (yaklaşık %33,6) yaşlı olacağını göstermektedir (TÜİK, 2024). Bu demografik dönüşüm, sosyal güvenlik sistemleri, sağlık ve bakım hizmetleri, istihdam yapısı ve şehir planlaması başta olmak üzere çok sayıda alanda uzun vadeli politika uyarlamalarını zorunlu kılmaktadır. Toplumun yaklaşık üçte birinin yaşlı olacağını göstermektedir (TÜİK, 2024).

Bu durum, yalnızca nüfusun yaşlanması değil; aynı zamanda sosyal güvenlik, aile yapısı, iş gücü piyasası ve bakım sistemleri üzerinde derin etkiler yaratabilecek yapısal bir dönüşüm anlamına gelmektedir.

Demografik yaşlanma; azalan doğurganlık oranları, artan yaşam süresi, göç dinamikleri ve değişen aile yapılarıyla birlikte ele alınması gereken çok boyutlu bir süreçtir. Çalışabilir nüfusun daralması sosyal güvenlik sistemleri üzerinde mali baskıyı artırırken, geleneksel aile desteğine dayanan bakım mekanizmaları zayıflamaktadır. Yalnız yaşayan yaşlı sayısı yükselmekte; yaşlı bakımı büyük oranda kadınların görünmeyen emeğiyle sürdürüldüğü için toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri derinleşmektedir. Bu tablo, Türkiye’nin demografik yaşlanmayı yalnızca istatistiksel bir veri olarak değil, iyi yönetilmediği takdirde sosyal bir kriz alanı olarak ele alması gerektiğini göstermektedir.

1. 10 Kişiden Biri Artık Yaşlı: Türkiye Sessiz Bir Demografik Krize Gidiyor

“Sosyal güvenlik sistemi baskı altında, aile yapısı dönüşüyor”

Türkiye, son yıllarda giderek derinleşen ve uzun vadede toplumsal yapının bütün katmanlarını etkilemesi beklenen bir demografik dönüşüm sürecine girmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) 2024 yılı verilerine göre, 65 yaş ve üzeri bireylerin sayısı 9 milyon 112 bini aşmış ve bu grup, toplam nüfusun %10,6’sını oluşturmuştur (TÜİK, 2024). Bu oran, Türkiye tarihinde yaşlı nüfusun ilk kez çift haneli yüzdelere ulaştığı bir eşiği temsil etmektedir. Ancak uzmanlara göre bu yalnızca başlangıçtır. Mevcut doğurganlık oranlarındaki düşüş eğilimi ve yaşam beklentisinin artması gibi faktörlerin etkisiyle yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki payı önümüzdeki yıllarda kayda değer biçimde artacaktır. TÜİK’in nüfus projeksiyonlarına göre, 65 yaş üstü nüfus oranı 2030 yılında %13,5’e, 2040’ta %17,9’a ve 2060 yılında ise %27’ye ulaşacaktır. Eğer bu eğilim kesintisiz devam ederse, 2100 yılına gelindiğinde her üç kişiden birinin yaşlı olması öngörülmektedir (TÜİK, 2023a). Bu dramatik demografik değişim, yalnızca yaşlı bireylerin sayısal artışını değil, aynı zamanda ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda köklü dönüşümleri de beraberinde getirmektedir. Çalışma çağındaki nüfusun azalmaya başlaması hem üretkenliğe dayalı ekonomik modelleri hem de sosyal güvenlik sistemlerinin sürdürülebilirliğini ciddi biçimde tehdit etmektedir. Sosyal Güvenlik Kurumu’nun (SGK) verilerine göre, emekli-bağkur oranındaki değişim ve prim ödeyen aktif çalışan sayısındaki daralma, sistemin aktüeryal dengesini şimdiden zorlamaktadır (SGK, 2023).

Sosyal bilimciler ve demografi uzmanları, bu süreci bir “sessiz kriz” olarak nitelendirmektedir. Kriz tanımı yerine “yapısal kırılma” ifadesi tercih edilse de etkilerinin uzun vadeli ve derinlemesine olacağı konusunda fikir birliği bulunmaktadır. Zira yaşlanma süreci, yalnızca emeklilik ve sağlık harcamaları gibi makroekonomik kalemleri değil; aynı zamanda aile yapısı, bakım yükümlülükleri ve kuşaklar arası ilişkiler gibi mikro düzeydeki sosyal dinamikleri de dönüştürmektedir. Eğer bu eğilime karşı bugünden itibaren etkili ve çok katmanlı politikalar geliştirilmezse, mevcut sosyal güvenlik sisteminden sağlık altyapısına, kent planlamasından aile içi bakım sistemlerine kadar pek çok alanda sürdürülebilirlik ciddi biçimde riske girecektir. Uzmanlar bu bağlamda yaşlılık politikalarının yalnızca “sayıya” değil, aynı zamanda yaşlanmanın niteliksel boyutlarına odaklanması gerektiğini vurgulamaktadır. Aksi halde Türkiye, “yaşlanmadan yaşlı bir toplum” haline gelebilir.

1.1. Doğurganlık Dibe Vurdu: Nüfus Kendini Yenileyemiyor

Türkiye, yalnızca yaşlı nüfusun artışıyla değil, aynı zamanda doğurganlık oranlarının hızlı düşüşüyle de derin bir demografik dönüşüm sürecinin içerisinde. Türkiye İstatistik Kurumu’nun 2024 yılına ait verilerine göre toplam doğurganlık hızı (TDH), kadın başına 1,48 çocuk seviyesine gerilemiştir (TÜİK, 2024). Bu oran, nüfusun kendini yenileyebilmesi için gerekli olan 2,10 eşiğinin oldukça altındadır ve Türkiye’yi artık “nüfusunu yenileyemeyen ülkeler” sınıfına sokmaktadır. Bu düşüş sadece istatistiksel bir veri değil, aynı zamanda gelecek kuşakların sayısal küçülmesine ve çalışma çağındaki nüfusun daralmasına yol açacak yapısal bir soruna işaret etmektedir. Demografi literatüründe bu durum genellikle “doğurganlık tuzağı” (fertility trap) kavramı ile açıklanır; buna göre doğurganlığın belirli bir eşik altına inmesi, artan yaş ortalaması ve ekonomik-belirsizlik döngüsü nedeniyle tersine çevrilmesi güç bir süreci başlatır (Lutz vd., 2006, s.167–192.).

Nitekim doğurganlık oranlarının bu denli düşük seyretmesi, uzun vadede hem iş gücüne katılım oranlarını hem de ekonomik büyüme potansiyelini doğrudan tehdit etmektedir. Çalışma çağındaki birey sayısı azalırken, emeklilik yaşındaki birey sayısının hızla artması, çalışan başına düşen emekli oranında dramatik bir artışa neden olacaktır. Bu durum, sosyal güvenlik sistemleri üzerindeki yükü daha da artırırken, aynı zamanda kamu maliyesini sürdürülemez bir noktaya sürükleyebilir (Bloom vd., 2011, s.16705). Uzmanlar, bu eğilimi tersine çevirebilmek için çok

boyutlu bir politika setine ihtiyaç olduğunu vurgulamaktadır. Özellikle kadınların iş gücüne katılımını destekleyen, bakım hizmetlerini erişilebilir kılan ve genç ailelere doğurganlık dostu teşvikler sunan bir sosyal politika reformu şarttır. Ancak tek başına doğurganlık oranını artırmaya yönelik tedbirler yeterli olmayacaktır. Yaşlılık sistemlerinin yeniden yapılandırılması, emeklilik yaşının demografik gerçekliğe göre güncellenmesi ve üretken nüfusun ekonomik hayata daha aktif katılımının sağlanması gibi yapısal dönüşümler de eş zamanlı olarak gerçekleştirilmelidir (OECD, 2023). Aksi takdirde Türkiye, genç nüfus avantajını kaybetmenin ötesine geçerek, üretim gücü zayıflamış ve sosyal güvenlik sistemleri sürdürülemez hale gelmiş bir yaşlı toplum yapısına doğru hızla evrilecektir.

1.2. Yaşlı Yalnızlığı Büyüyor: 1,5 Milyondan Fazla Kişi Tek Başına Yaşıyor

Türkiye’de yaşlı nüfusun artmasıyla birlikte, toplumsal olarak yeterince görünür olmayan ancak derin etkiler yaratan bir başka sorun giderek büyümektedir: yaşlı yalnızlığı. Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) son verilerine göre, ülke genelinde hanelerin yaklaşık dörtte birinde en az bir yaşlı birey yaşamaktadır. Bununla birlikte, tek başına yaşayan 65 yaş ve üzeri birey sayısı 1,5 milyonu aşmış durumdadır (TÜİK, 2024). Bu olgu, yaşlanma sürecinin yalnızca fiziksel ya da ekonomik değil, aynı zamanda sosyal bir boyutu olduğunu da açıkça ortaya koymaktadır. Yalnız yaşayan yaşlı bireyler arasında kadınların oranı dikkat çekici biçimde yüksektir. Bu durum, kadınların erkeklere kıyasla daha uzun yaşam beklentisine sahip olmaları ve genellikle eşlerini daha erken kaybetmeleriyle ilişkilidir (UN Women, 2022). Türkiye’de kadınların ortalama yaşam süresi erkeklerden yaklaşık beş yıl daha uzundur ve bu fark, yaşlılık döneminde kadınların yalnız kalma olasılığını önemli ölçüde artırmaktadır (TÜİK, 2024). Yaşam süresindeki bu cinsiyet temelli fark, demografik yaşlanmanın sosyal boyutlarını da etkilemekte; özellikle tek başına yaşayan yaşlı kadın oranının artmasına neden olmaktadır (TÜİK, 2023). Bu durum, sağlık hizmetleri, sosyal destek mekanizmaları ve bakım politikalarının yeniden düzenlenmesini zorunlu kılmaktadır.

Yaşlı yalnızlığı, yalnızca bireysel bir sorun olarak değerlendirilmemelidir; toplumsal sonuçları olan çok boyutlu bir meseledir. Bir yandan sosyal izolasyon, depresyon, bilişsel gerileme ve intihar riskinde artış gibi psikososyal etkiler yaratırken; diğer yandan günlük yaşamda destek gereksinimlerini -örneğin beslenme, ilaç takibi, kişisel bakım gibi- artırmaktadır (Courtin & Knapp, 2017, s.799–812). Bu ihtiyaçlar hem sosyal hizmetler hem de sağlık sistemleri açısından daha bütüncül ve yaygın hizmet ağlarının kurulmasını zorunlu kılmaktadır. Mevcut sosyal yardım sistemleri, yaşlı bireylerin yalnızlıkla başa çıkmasını sağlayacak düzeyde bütünsel bir yapıya sahip değildir. Aile yapısının giderek çekirdekleşmesi, gençlerin kent dışına göç etmesi ve kadınların iş gücüne daha fazla katılım göstermesi gibi toplumsal değişimler, yaşlı bireylerin geleneksel aile desteğinden mahrum kalmasına neden olmaktadır. Uzmanlar, yaşlı bireyler için evde bakım, gündüz bakım merkezleri, yaşa uygun dijital okuryazarlık eğitimleri ve sosyal katılımı teşvik edici politikaların hızla yaygınlaştırılması gerektiğini vurgulamaktadır. Bununla birlikte, yalnız yaşayan yaşlıların mekânsal dağılımı da dikkate alınarak, yerel yönetimler düzeyinde özgün ve bölgesel ihtiyaçlara göre tasarlanmış sosyal hizmet modellerine ihtiyaç duyulmaktadır (WHO, 2020).

1.3. Sigorta Sistemi Baskı Altında: Emeklilik ve Sağlık Giderleri Artıyor

Türkiye’de yaşlı nüfusun hızla artması, sadece demografik bir dönüşümü değil, aynı zamanda sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilirliğine yönelik ciddi bir finansal tehdidi de beraberinde getirmektedir. Emeklilik maaşları, sağlık hizmetleri ve yaşlı bakım giderleri gibi sosyal harcama kalemlerinde önümüzdeki yıllarda ciddi artışlar yaşanması beklenmektedir. Bu artış, Türkiye gibi henüz tam anlamıyla yaşlı bir toplum olmayan ancak hızla bu yöne evrilen ülkeler için daha da kritik bir hâl almaktadır (OECD, 2023). Türkiye’de emeklilik sisteminin büyük bölümü kamu kaynaklarına dayalıdır. Aktif çalışan sayısının azalması ve emekli nüfusun artması, sistemin aktüeryal dengesini bozmaktadır. Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) verilerine göre, 2023 itibarıyla her emekli için 1,9 aktif sigortalı çalışanın prim ödediği bir yapı mevcuttur;

oysa sürdürülebilir bir emeklilik sistemi için bu oranın en az 4:1 düzeyinde olması gerektiği belirtilmektedir (SGK, 2023). Bu dengesizlik hem bütçe açıklarını büyütmemekte hem de gelecekteki emekli maaşlarının düzeyi ve ödenebilirliği konusunda belirsizlik yaratmaktadır. Öte yandan, yaşlanmayla birlikte sağlık hizmetlerine olan talep de artmaktadır. Yaşlı bireylerin sağlık hizmetlerine başvuru oranı, genç nüfusa kıyasla anlamlı derecede daha yüksektir. Kronik hastalıkların bu yaş grubunda daha yaygın görülmesi, kişi başına düşen sağlık harcamalarının da belirgin biçimde artmasına neden olmaktadır (Konca vd., 2021, s.314–324). Yaşlı bakım hizmetlerinin kurumsal ve evde bakım boyutlarında henüz yeterli altyapı kurulmamış olması ise hem kamu harcamalarını hem de ailelerin üzerindeki bakım yükünü artırmaktadır.

Uzmanlar, bu eğilimlerin devam etmesi hâlinde Türkiye’nin sosyal güvenlik sisteminin yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda sosyal bir krize sürüklenebileceği uyarısında bulunmaktadır. “Bu bağlamda, sürdürülebilir bir sosyal güvenlik yapısının oluşturulması için emeklilik yaşının demografik değişim doğrultusunda yeniden belirlenmesi, prim tabanının genişletilmesi, kayıt dışı istihdamın azaltılması ve tamamlayıcı emeklilik modellerinin yaygınlaştırılması temel politika önerileri arasında yer almaktadır (World Bank, 2022) Ayrıca yalnızca emeklilik sistemi değil, sağlık sigortası ve bakım finansmanı sistemleri de yaşlılıkla mücadelede uygun biçimde yeniden yapılandırılmak zorundadır. Aksi hâlde yaşlanma dalgası, sosyal devletin omurgasını oluşturan bu sistemleri derin bir mali krize sürükleyebilir.

1.4. Aile Yapısı Değişiyor: Bakım Yükü Kadınların Omzunda

Türkiye’de yaşlanma süreci yalnızca bireylerin yaşına ilişkin bir dönüşüm değil; aynı zamanda toplumsal yapının, aile ilişkilerinin ve cinsiyet rollerinin yeniden biçimlenmesi anlamına gelmektedir. Geleneksel olarak yaşlı bireylerin bakım sorumluluğu, geniş aile yapısı içinde karşılanırken; günümüzde kentleşme, çekirdek aileleşme, kadınların iş gücüne katılımındaki artış ve göç gibi dinamikler bu yapının çözülmesine neden olmaktadır (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2023). Bu dönüşümün en belirgin sonuçlarından biri, yaşlı bireylerin bakım yükünün aile içinde kadınların omuzlarında yoğunlaşmasıdır. Araştırmalar, yaşlı bakımının büyük ölçüde kadınlar -özellikle kız çocukları, gelinler ve eşler- tarafından karşılandığını göstermektedir (European Institute for Gender Equality [EIGE], 2020). “Kadınlar, ücretli istihdamdaki rollerinin yanı sıra ev içindeki ücretsiz bakım emeğini de üstlenmekte; bu durum literatürde çoğu zaman ‘çift yük’ (double burden) ya da ‘zaman yoksulluğu’ kavramlarıyla açıklanmaktadır (Folbre, 2012, s.36–40).

Aileler hâlen Türkiye’de yaşlı bireyler için birincil destek ağı olmayı sürdürmektedir. Ancak bu dayanışma yapısı, bakım hizmetlerinin kurumsal olarak yeterince gelişmemiş olduğu bir ülkede, özellikle çalışan bireyler açısından giderek daha fazla sürdürülemez hale gelmektedir. Bugün Türkiye’de bakım hizmetleri çoğunlukla ya aile üyeleri tarafından üstlenilmekte ya da sınırlı sayıda yaşlı bakım merkezi aracılığıyla sağlanmaktadır; her iki model de mevcut ve gelecek talebi karşılamaktan uzaktır. Uzmanlar, bu duruma karşı çok boyutlu bir politika yaklaşımı önermektedir. Öncelikle, bakım veren aile bireylerinin -özellikle kadınların- desteklenmesi gerekmektedir. Bu destek; esnek çalışma modelleri, uzaktan çalışma seçenekleri, bakım izinleri, sosyal güvenlik prim destekleri ve maddi teşvikler şeklinde somut politikalara dönüştürülmelidir (ILO, 2022). Bunun yanı sıra, yaşlılara yönelik profesyonel bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve bu hizmetlere erişimin bölgesel eşitsizlik gözetmeksizin sağlanması kritik önemdedir. Türkiye’nin hızla yaşlanan bir toplum olarak, yalnızca yaşlı bireylerin değil, onlara bakanların da refahını koruyacak bütüncül bir bakım altyapısı kurması gerekmektedir. Aksi halde hem kadınların ekonomik bağımsızlığı hem de yaşlıların bakım kalitesi büyük risk altına girecektir.

2. Uluslararası Tespitler: Japonya, Almanya ve İsveç'ten Alınacak Çok Şey Var

Türkiye, hızla yaşlanan bir toplum olarak bu süreci daha önce deneyimlemiş ülkelerin uygulamalarından öğrenme fırsatına sahiptir. Japonya, Almanya ve İsveç gibi ülkeler, yaşlanmanın ekonomik ve sosyal etkileriyle başa çıkmak amacıyla çeşitli politika araçları geliştirmiş ve bu bağlamda farklı modeller ortaya koymuştur. Bu deneyimler, Türkiye'nin kendi sosyal güvenlik, bakım ve yaşlı politikalarını dönüştürmesi açısından kıymetli bir yol haritası sunmaktadır.

2.1. Japonya: Teknoloji Entegrasyonu ile Yaşlı Dostu Toplum

Dünyanın en yaşlı nüfusuna sahip ülkelerinden biri olan Japonya, demografik yaşlanmayı yalnızca bir kriz değil, aynı zamanda inovasyon için bir fırsat olarak değerlendirmektedir. Ülkede yaşlılara yönelik hizmetlerde teknoloji yoğun biçimde entegre edilmiştir. Robot destekli bakım sistemleri, yaşlı bireylerin evde bağımsız yaşayabilmesini destekleyen akıllı ev teknolojileri ve mobil izleme sistemleri yaygın olarak kullanılmaktadır (Muramatsu & Akiyama, 2011, s.425–432). Japonya'nın uyguladığı “Community-based Integrated Care System” modeli, özellikle demansla yaşayan bireylerin desteklenmesine odaklanan stratejileriyle dikkat çekmektedir. Bu sistem, yerel yönetimlerin, sağlık kuruluşlarının ve ailelerin koordineli çalışmasını temel alır (Cabinet Office Japan, 2022). Türkiye için bu yaklaşım hem teknolojik yatırımlar hem de yerel düzeyde hizmet planlaması açısından örnek teşkil edebilir.

2.2. Almanya: Dijital Kapsayıcılık ve Aktif Yaşlanma

Almanya, yaşlanan nüfusun dijital dönüşümden dışlanmaması için dijital okuryazarlığı aktif yaşlanma politikalarının merkezine yerleştirmiştir. “DigitalPakt Alter” adlı ulusal strateji, yaşlı bireylerin dijital cihazları kullanabilmesi, çevrim içi hizmetlere erişebilmesi ve sosyal ağlarda aktif kalabilmesi için kamu destekli eğitim ve altyapı projeleri yürütmektedir (Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, 2023). Ayrıca Almanya, emeklilik yaşını kademeli olarak 67'ye yükselterek emeklilik sisteminin sürdürülebilirliğini artırmayı hedeflemiştir. Türkiye için hem dijital okuryazarlığın artırılması hem de emeklilik yaşının demografik verilerle yeniden değerlendirilmesi açısından Almanya örneği önemli dersler içermektedir.

2.3. İsveç: Kamu-Aile Ortaklığı ile Sürdürülebilir Bakım

İsveç, yaşlı bakım hizmetlerinde “karma sorumluluk modeli” olarak tanımlanabilecek bir sistem benimsemiştir. Devlet, yaşlı bireylerin temel bakım ihtiyaçlarını profesyonel sosyal hizmetler aracılığıyla karşılar; aynı zamanda aile bireylerini de bakım sürecine entegre etmektedir. Aile bakım verenlerine yönelik olarak esnek çalışma düzenlemeleri, maddi destek mekanizmaları ve rehberlik hizmetleri sunulmaktadır (Szebehely & Meagher, 2018, s.294–308). İsveç modelinin temel başarısı, bakım yükünü yalnızca ailenin değil, kamu kurumlarının da sistematik biçimde paylaşmasıdır. Türkiye gibi bakım emeğinin büyük ölçüde kadınların üzerine yüklendiği toplumlar için bu yaklaşım, cinsiyet eşitliği temelli bakım politikalarının geliştirilmesi açısından yol göstericidir.

Tablo 1: Japonya, Almanya ve İsveç Ülkelerine Ait Yaşlanma Politikalarına Dair Temel Yaklaşımları

Kategori	Japonya	Almanya	İsveç
Temel Yaklaşım	Teknoloji entegrasyonu ve toplum temelli bakım	Dijital kapsayıcılık ve aktif yaşlanma	Dijital kapsayıcılık ve aktif yaşlanma
Politika Odakları	Robot destekli bakım, akıllı ev sistemleri,	Dijital okuryazarlığı artırma, yaşlıların	Dijital okuryazarlığı artırma, yaşlıların

	mobil izleme; demans dostu hizmetler	dijital hizmetlere erişimi; emeklilik yaşının yükseltilmesi	dijital hizmetlere erişimi; emeklilik yaşının yükseltilmesi
Kurumsal Model	Community-based Integrated Care System; yerel yönetim-sağlık-aile iş birliği	DigitalPakt Alter ulusal dijitalleşme programı; sosyal güvenlik reformları	DigitalPakt Alter ulusal dijitalleşme programı; sosyal güvenlik reformları
Güçlü Yönler	Yaygın teknoloji kullanımı, inovasyon odaklı yaklaşım	Dijital kapsayıcılık; sürdürülebilir emeklilik sistemi	Dijital kapsayıcılık; sürdürülebilir emeklilik sistemi
Türkiye İçin Çıkarımlar	Teknolojik bakım yatırımları; yerel düzeyde entegre hizmet planlaması	Dijital okuryazarlığın geliştirilmesi; emeklilik yaşının demografik verilere göre yeniden değerlendirilmesi	Dijital okuryazarlığın geliştirilmesi; emeklilik yaşının demografik verilere göre yeniden değerlendirilmesi

Kaynak: (Muramatsu & Akiyama, 2011).

Tablo 1, üç ülkenin yaşlanma politikalarına ilişkin temel yaklaşımlarının birbirinden belirgin şekilde farklılaştığını göstermektedir. Japonya’nın teknoloji merkezli ve inovasyon odaklı modeli, özellikle hızlı yaşlanan toplumlarda hizmet maliyetlerini azaltma ve bakım kalitesini artırma açısından önemli bir avantaj sunmaktadır. Almanya’nın dijital kapsayıcılığı aktif yaşlanma politikalarının merkezine yerleştirmesi, yaşlı bireylerin dijitalleşen kamusal ve sosyal yaşamdan dışlanmaması bakımından dikkat çekici bir stratejidir. Buna karşılık İsveç modeli, bakım sorumluluğunu sadece aileye yüklemeyen, kamu ve aile arasında dengeli bir paylaşım oluşturan bütüncül bir yapıya sahiptir.

Türkiye açısından bakıldığında üç ülkenin de farklı boyutlarda yol gösterici olduğu görülmektedir. Japonya’nın teknoloji tabanlı çözümleri, özellikle sağlık ve bakım hizmetlerinin yerel düzeyde daha etkin sunulması için uygulanabilir niteliktedir. Almanya örneği, Türkiye’de giderek önem kazanan dijital hizmetlere erişim konusunda yaşlı nüfusun güçlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. İsveç modelinin sunduğu kamu-aile ortaklığı ise Türkiye’de kadınların omzunda bulunan bakım yükünü azaltmaya yönelik politikaların geliştirilmesi açısından kritik önemdedir. Bu değerlendirmeler, Türkiye’nin yaşlanma politikalarının güçlendirilmesi için hem teknolojik hem de sosyal politika boyutunda kapsamlı bir dönüşüme ihtiyaç duyduğunu göstermektedir.

3. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi

Demografik yaşlanma, doğurganlık oranlarının azalması ve yaşam süresinin uzaması sonucu yaşlı nüfusun toplam nüfus içerisindeki oranının artması olarak tanımlanmaktadır (United Nations, 2020). Bu olgu yalnızca bireylerin biyolojik yaşlanmasını değil, aynı zamanda toplumların yapısal olarak yaşlı bir demografik yapıya dönüşmesini ifade etmektedir. Bir başka deyişle, yaşlanma süreci hem bireysel hem de toplumsal düzeyde gerçekleşen çok boyutlu bir dönüşümdür (Harper, 2014; Phillipson, 2013, s.192). Türkiye’de her on kişiden birinin artık yaşlı olması, sessiz fakat derinleşen bir demografik krize işaret etmektedir (TÜİK, 2024). Bu çalışmanın kuramsal temeli aktif yaşlanma yaklaşımına dayanmaktadır (Cumming & Henry, 1961, s.10–74; Walker, 2002, s.121–139).

Bu olgu yalnızca bireylerin biyolojik yaşlanmasını değil, aynı zamanda toplumların yapısal olarak yaşlı bir demografik yapıya dönüşmesini ifade etmektedir. Bir başka deyişle, yaşlanma süreci hem bireysel hem de toplumsal düzeyde gerçekleşen çok boyutlu bir dönüşümdür (Harper,

2014; Phillipson, 2013, s.587–591). Türkiye’de her on kişiden birinin artık yaşlı olması, sessiz fakat derinleşen bir demografik krize işaret etmektedir (TÜİK, 2024). Bu çalışmanın kuramsal temeli, demografik geçiş kuramı, aktif yaşlanma yaklaşımı ve toplumsal yaşlanma kuramı gibi yaklaşımlara dayanmaktadır (Cumming & Henry, 1961, s.1–74; Walker, 2002, s.121–139).

Nüfus Geçiş Teorisi: Toplumların yüksek doğurganlık ve ölüm oranlarından düşük doğurganlık ve ölüm oranlarına geçişiyle birlikte yaşlı nüfusun hızla arttığını ve demografik yaşlanmanın ivme kazandığını açıklar.

Yaşam Döngüsü Kuramı: Bireylerin yaşamları boyunca değişen ekonomik, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını ele alır; özellikle ileri yaşlarda sağlık, bakım ve sosyal destek ihtiyacının arttığını vurgular.

Refah Devleti Modelleri: Devletin sosyal güvenlik, sağlık hizmetleri ve bakım sistemlerine yönelik sorumluluğunu ele alır. Liberal, korporatist ve sosyal demokrat refah devleti modelleri bağlamında yaşlılık politikalarının nasıl şekillendiğini açıklar.

Aktif ve Sağlıklı Yaşlanma Yaklaşımları (WHO): Yaşlı bireylerin toplumsal yaşama katılımını sürdürmeleri, bağımsızlıklarının korunması ve yaşam kalitelerinin artırılması gerektiğini savunur.

Türkiye’de demografik yaşlanma olgusuna ilişkin çalışmaların önemli bir bölümü sağlık hizmetleri, yaşlı bakımı, huzurevleri uygulamaları ve emeklilik sistemi gibi belirli temalar etrafında yoğunlaşmaktadır. Bu araştırmalar değerli bulgular sunmakla birlikte, genel olarak alanın parçalı bir görünüm sergilediği; yaşlanmayı toplumsal, ekonomik ve kültürel dönüşümün çok boyutlu bir parçası olarak ele alan bütüncül analizlerin sınırlı kaldığı görülmektedir (Aydın & Karaca, 2021, s.789–812). Türkiye’de yaşlı nüfusun hızla artmasıyla birlikte bu alanlara yönelik araştırmalar artmış olsa da toplumsal yaşlanma ve sosyal politikalar arasındaki ilişki hâlâ sınırlı biçimde ele alınmaktadır.

Bu çalışma ile demografik yaşlanmayı yalnızca sağlık veya ekonomi başlığı altında değil; sosyal güvenlik, aile yapısı, kadın emeği, bakım yükü, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve ekonomik sürdürülebilirlik gibi çok boyutlu bir perspektifle ele alması, Japonya, Almanya ve İsveç gibi uluslararası örneklerle karşılaştırmalı analiz sunarak Türkiye’ye özgü politika önerileri geliştirmesi, demografik yaşlanmayı sadece risk değil, aynı zamanda bir fırsat alanı olarak değerlendiren proaktif bir yaklaşım benimsemesi, politika yapıcılar, akademisyenler ve sosyal hizmet alanındaki uygulayıcılar için kapsamlı bir yol haritası sunması bakımından önem arz etmekte ve literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Türkiye, genç nüfus yapısıyla tanınan bir ülke olmasına rağmen, 21. yüzyılda hızla yaşlanan toplumlar arasında katılmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre 65 yaş üstü bireylerin toplam nüfus içindeki oranı %10,6’yı aşmış ve bu oranın önümüzdeki yıllarda dramatik biçimde artması beklenmektedir (TÜİK, 2024). Nüfus projeksiyonları, 2060 yılına gelindiğinde yaşlı nüfus oranının %27’ye, 2100 yılında ise toplumun yaklaşık üçte birine ulaşacağını göstermektedir (TÜİK, 2024; United Nations, 2022). Bu durum, Türkiye’nin artık genç nüfus avantajını yitirmeye başladığını ve yaşlı bağımlılık oranının giderek artacağını ortaya koymaktadır (World Bank, 2023).

Bu durum, yalnızca demografik bir değişim değil; sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilirliği, kadınların bakım yükü, yaşlı yalnızlığı ve sağlık sistemine artan talepler gibi çok yönlü sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda, araştırma hem akademik literatür hem de politika yapıcılar için önemli bir boşluğu doldurmayı hedeflemektedir. Yaşlanma olgusunu yalnızca istatistiksel değil, sosyolojik ve ekonomik yönleriyle ele alan bütüncül bir yaklaşım sunan bu çalışma, Türkiye’nin sosyal devlet yapısını koruyarak yaşlanan topluma nasıl uyum sağlayabileceğine dair somut öneriler ortaya koymaktadır. Bu yönüyle hem karar vericiler hem de kamuoyu için yol gösterici bir kaynak niteliği taşımaktadır.

4. Yöntem

Çalışmada betimleyici nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. TÜİK başta olmak üzere resmi istatistik kaynaklarından elde edilen veriler analiz edilmiş; demografik göstergeler üzerinden yorumlayıcı bir değerlendirme yapılmıştır. Uluslararası politika örnekleri doküman analizi tekniğiyle incelenmiştir. Konu, literatür taraması, karşılaştırmalı analiz ve politika çözümlemeleri yoluyla çok boyutlu olarak ele alınmıştır.

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın temel amacı, Türkiye’nin hızla yaşlanan nüfus yapısının yarattığı sosyal, ekonomik ve yapısal etkileri çok boyutlu bir biçimde inceleyerek, bu dönüşüm sürecine yönelik sürdürülebilir politika önerileri geliştirmektir. Çalışma, demografik yaşlanmanın yalnızca bir nüfus istatistiği olmanın ötesinde, sosyal güvenlik sistemi, aile yapısı, kadın emeği, bakım hizmetleri ve iş gücü piyasası gibi alanlarda nasıl derin etkiler yarattığını analiz etmeyi hedeflemektedir. Ayrıca bu araştırma, Türkiye’nin yaşlanma sürecine yanıt olarak henüz bütüncül bir strateji geliştirememiş olması gerçeğinden hareketle, uluslararası iyi örnekleri (özellikle Japonya, Almanya ve İsveç gibi ülkeleri) karşılaştırmalı biçimde değerlendirerek, Türkiye için uygulanabilir politika modelleri önermeyi amaçlamaktadır.

Türkiye’de hızla artan yaşlı nüfus, sosyal güvenlik sisteminden iş gücü piyasasına, aile yapısından toplumsal cinsiyet ilişkilerine kadar geniş bir alanda derin etkiler yaratmaktadır. TÜİK projeksiyonları, yaşlanmanın gelecekte daha da belirginleşeceğini göstermektedir. Bu çalışma, Türkiye’nin bu demografik dönüşüme nasıl hazırlanabileceğine yönelik kapsamlı bir politika çerçevesi sunması bakımından önem taşımaktadır. Uluslararası deneyimlerden yararlanarak Türkiye’ye özgü sürdürülebilir çözüm önerileri geliştirilmesi, araştırmayı alana katkı sağlayan özgün bir nitelikte kılmaktadır.

4.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evreni, Türkiye’nin demografik yapısı ve yaşlanma sürecine ilişkin ulusal ve uluslararası istatistiki ve akademik kaynaklardır. Örneklem ise çalışma kapsamında analiz edilen TÜİK verileri, OECD raporları, ilgili uluslararası politika belgeleri ve seçilen üç ülke (Japonya, Almanya, İsveç) uygulamalarıyla sınırlıdır.

4.3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırma, Türkiye’de demografik yaşlanma sürecinin sosyal, ekonomik ve kültürel etkilerini incelemekte; sosyal güvenlik sistemi, bakım hizmetleri, toplumsal cinsiyet ilişkileri, aile yapısı, dijital kapsayıcılık, doğurganlık politikaları ve yerel yönetim stratejileri gibi çok boyutlu alanları kapsamaktadır. Çalışma hem mevcut durumu analiz etmekte hem de politika düzeyinde çözüm önerileri sunmaktadır.

Araştırma, Türkiye’deki demografik yaşlanma sürecine odaklanmış olup göç, pandemi gibi demografik yapıyı dolaylı etkileyen unsurlar ayrıntılı biçimde ele alınmamıştır. Uluslararası karşılaştırmalar Japonya, Almanya ve İsveç örnekleriyle sınırlandırılmıştır. Araştırma, ikincil veri kaynaklarına (TÜİK verileri, uluslararası raporlar, akademik çalışmalar) dayalı olup birincil veri toplama süreci içermemektedir.

Araştırmada “Türkiye’de demografik yaşlanma süreci sosyal, ekonomik ve kültürel boyutlarıyla nasıl bir dönüşüme yol açmaktadır ve bu dönüşüme karşı sürdürülebilir, uygulanabilir ve bütüncül politika stratejileri nasıl geliştirilmelidir?” sorusuna yanıt aranmıştır.

5. Bulgular

5.1. Türkiye’de Demografik Yaşlanma Eğilimleri

2024 yılı itibarıyla Türkiye’de 65 yaş üstü nüfus oranı %10,6’dır. TÜİK projeksiyonlarına göre, bu oran 2060 yılında %27’ye, 2100 yılında ise üç kişiden birinin yaşlı olacağı bir seviyeye ulaşacaktır. Bu dönüşüm, yalnızca nüfusun yaş yapısını değiştirmekle kalmayıp, iş gücü, sosyal güvenlik sistemi ve ekonomik üretkenlik üzerinde de belirgin etkiler yaratmaktadır.

Doğurganlık ve Genç Nüfus: Türkiye’de doğurganlık oranlarının düşmesi, genç nüfusun azalmasına ve iş gücü arzında daralmaya yol açmaktadır. Bu durum, ekonomik büyüme ve sosyal güvenlik sistemlerinin sürdürülebilirliği açısından kritik bir risk faktörüdür.

İş Gücü ve Ekonomi: Artan yaşlı nüfus, ekonomik üretkenlik üzerinde potansiyel baskı oluşturmaktadır. Özellikle emeklilik sistemi ve sosyal güvenlik primleri üzerindeki yük, genç nesillerin iş gücüne katılım oranı ile dengelenmek zorundadır.

5.2. Sosyal Güvenlik ve Emeklilik Sistemi Üzerindeki Etkiler

Artan yaşlı nüfus, sosyal güvenlik sistemine ciddi mali yük getirmektedir. Mevcut sistem, emeklilik maaşlarını ve sağlık hizmetlerini finanse etmekte zorluk çekmektedir.

Mali Sürdürülebilirlik: Türkiye’de sosyal güvenlik harcamalarının GSYİH içindeki payının önümüzdeki yıllarda artacağı öngörülmektedir. Bu durum, sistemin mevcut yapısının revize edilmesini ve reformların hayata geçirilmesini gerekli kılmaktadır.

Uluslararası Deneyimler: Almanya ve İsveç gibi ülkelerde, emeklilik yaşı esnekleştirilmiş ve aktif yaşlanma programları ile yaşlı bireylerin ekonomiye katılımı teşvik edilmiştir. Bu modeller, Türkiye’de uygulanabilir çözüm önerileri sunmaktadır.

5.3. Aile Yapısı ve Kadın Emeği

Yaşlı bakımının büyük kısmı hâlen aile içerisinde, özellikle kadınlar tarafından karşılanmaktadır.

Kadın Emeği: Kadınların bakım yükü, çalışma yaşamı ve toplumsal katılım açısından sınırlayıcı bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

Aile Yapısındaki Dönüşüm: Geleneksel aile yapısının değişmesi ve çekirdek aile modeline geçiş, yaşlı bakımında yeni ihtiyaçlar yaratmaktadır. Türkiye’de bakım hizmetleri ve destek mekanizmaları yeterince gelişmemiştir.

5.4. Yaşlıların Sosyal Hayata Katılımı ve Yaşam Kalitesi

Yaşlı bireyler, yalnızlık, sosyal izolasyon ve sağlık sorunları ile karşı karşıya kalmaktadır.

Sağlık ve Refah: Artan yaşlı nüfus, kronik hastalıklar ve uzun dönemli bakım gereksinimleri açısından sağlık sisteminde ek yük oluşturmaktadır.

Sosyal Destek Mekanizmaları: Türkiye’de yaşlı bireylerin sosyal hayata katılımını artıracak toplumsal programlar ve dijital kapsayıcılık girişimleri sınırlıdır.

5.5. Uluslararası Karşılaştırmalı Bulgular

Japonya: Yaşlı nüfusun yüksek olduğu Japonya, robotik ve dijital teknolojileri bakım hizmetlerine entegre ederek hem iş gücünü desteklemekte hem de yaşlıların bağımsızlığını artırmaktadır.

Almanya: Emeklilik yaşını esnekleştirip aktif yaşlanma programları ile yaşlıların çalışma hayatına katılımını teşvik etmektedir.

İsveç: Kamu-aile ortaklığı modeli ile yaşlı bakımında sorumlulukları paylaşmakta, sosyal hizmetleri yaygınlaştırmakta ve refah devletini etkin kılmaktadır.

Bu ülkelerin deneyimleri, Türkiye için teknoloji entegrasyonu, dijital kapsayıcılık, bakım altyapısının güçlendirilmesi ve aile destek mekanizmalarının önemini ortaya koymaktadır.

5.6. Türkiye’deki Durum

Demografik yaşlanma, her ne kadar kaçınılmaz bir süreç olsa da bu dönüşümün ekonomik, sosyal ve kültürel etkilerini nasıl yöneteceğimiz politik tercihlere bağlıdır. Türkiye, yaşlanma sürecini bir “kriz” olmaktan çıkarıp, toplumun tüm kesimlerini kapsayan sürdürülebilir bir gelecek vizyonuna dönüştürebilme potansiyeline sahiptir. Ancak bu potansiyelin hayata geçmesi, zamanında ve çok katmanlı politik müdahaleler ile mümkündür. İşte bu doğrultuda öne çıkan bazı stratejik politika başlıkları:

1. Doğurganlığı Teşvik Etmek

Toplam doğurganlık hızının nüfus yenilenme düzeyinin (2,1) oldukça altına düşmüş olması, sadece yaşlı nüfusun artışı değil, aynı zamanda genç iş gücünün azalması anlamına gelmektedir. Bu eğilimi tersine çevirmek için:

- Kamu destekli kreşler,
- Ücretli ebeveyn izinleri,
- Çocuk başına doğrudan nakit transferleri ve
- Kadınlar için esnek çalışma modelleri gibi önlemler bir arada uygulanmalıdır (OECD, 2023; Gauthier, 2007).

2. Bakım Hizmetleri Altyapısını Geliştirmek

Yaşlı bireylerin bakım gereksinimleri yalnızca sağlık sistemleriyle sınırlı değildir; sosyal katılım, gündelik destek ve psikolojik refahı kapsayan bütüncül bir hizmet yapısı gereklidir. Bu nedenle:

- Evde bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılması,
- Gündüz bakım merkezlerinin kurulması ve
- Yaşlı dostu mahalleler ile erişilebilir kamusal alanların tasarımı sürdürülebilir kent politikalarının vazgeçilmez bileşenleri haline getirilmelidir (WHO, 2020).

3. Sosyal Güvenlik ve Sigorta Sisteminde Reform

Artan emekli ve bakım yükü, sosyal güvenlik sistemlerinin sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir. Uzmanlar, bu riski azaltmak için:

- Uzun vadeli bakım sigortası sistemlerinin kurulması,
- Bireysel emeklilik sistemlerinin güçlendirilmesi ve
- Emeklilik yaşının demografik verilerle yeniden uyumlaştırılması gibi yapısal reformların ertelenmeden devreye alınması gerektiğini vurgulamaktadır (World Bank, 2022; SGK, 2023).

4. Aile Bakım Verenlerini Desteklemek

Türkiye’de yaşlı bireylerin bakım yükü büyük ölçüde aile üyeleri, özellikle de kadınlar tarafından karşılanmaktadır. Bu gruba yönelik:

- Maddi destek programları,
- Psikososyal destek hizmetleri ve

- Bakım izinleri ve sosyal güvence mekanizmaları gibi politika araçları geliştirilmelidir (ILO, 2022; Folbre, 2012).

5. Yerel Temelli Stratejiler Geliştirmek

Yaşlanma, ulusal düzeyde ortak bir mesele olmakla birlikte, etkileri yerel düzeyde farklılık göstermektedir. Bu nedenle:

- İl/ilçe bazlı yaşlı nüfus haritaları,
- Yerel bakım ağları,
- Sivil toplum ve gönüllülük mekanizmalarının desteklenmesi yaşlı bireylerin bulundukları yerde desteklenmesini sağlayacaktır (OECD, 2023).

Türkiye'nin demografik saati sessiz ama kararlı bir şekilde işlemektedir. Yaşlanan bir toplum olmak ne tek başına olumsuz bir gelişmedir, ne de kendiliğinden olumlu sonuçlar doğurur. Bu dönüşüm, karar vericilerin bugünden alacağı önlemler ve toplumsal farkındalığın seviyesiyle şekillenecektir. Eğer stratejik planlamalar geciktirilirse, yalnızca yaşlı bireylerin değil, çalışan nüfusun, kadınların ve gençlerin de yaşam kalitesi tehdit altına girecektir. Ancak doğru politikalarla yaşlılık, bir üretkenlik ve deneyim aktarımı evresi haline gelebilir. Bugün atılacak adımlar, yarının demografik refahını belirleyecektir. Sonuç olarak denilebilir ki, *"Yaşlanma Kaçınılmaz, Hazırlık Tercih Meselesi"*.

6. Sonuç ve Öneriler

Türkiye, tarihsel olarak benzeri görülmemiş bir demografik dönüşüm süreci yaşamaktadır. 65 yaş ve üzeri bireylerin toplam nüfus içindeki payı 2024 itibarıyla %10,6'ya ulaşmış; bu oranın 2060 yılında %27'ye, 2100 yılında ise her üç kişiden birine çıkması öngörülmektedir. Bu dönüşüm, yalnızca bir nüfus yapısı değişimi değil; aynı zamanda sosyal güvenlik sistemleri, ekonomik sürdürülebilirlik, toplumsal cinsiyet rolleri ve aile yapıları üzerinde çok katmanlı etkiler doğuran yapısal bir kırılma sürecidir. Araştırma bulguları, demografik yaşlanmanın Türkiye için giderek derinleşen bir risk alanı oluşturduğunu ortaya koymuştur. Düşük doğurganlık oranları nedeniyle genç nüfusun azalması, ekonomik büyüme potansiyelini tehdit etmekte; yaşlı bireylerin artan bakım ve sağlık ihtiyaçları ise sosyal devletin mevcut altyapısını zorlamaktadır. Özellikle yalnız yaşayan yaşlı bireylerin artışı ve kadınların üzerine yıkılan orantısız bakım yükü, sosyal dayanışma sistemlerinin ve cinsiyet eşitliğinin geleceğini sorgulatmaktadır.

Türkiye, tarihsel olarak en hızlı nüfus dönüşümlerinden birini yaşamaktadır. Literatürdeki mevcut çalışmalar, Türkiye'de demografik yaşlanmanın uzun süredir öngörüldüğünü ve bu sürecin sosyal güvenlik, istihdam, bakım hizmetleri ve toplumsal cinsiyet ilişkileri üzerinde önemli etkiler yaratacağını ortaya koymaktadır. Uluslararası literatürde yapılan araştırmalar ise (Japonya, Almanya, İsveç vb.) yaşlanma sürecinin yönetilebilmesi için erken planlama, teknoloji destekli hizmetler, dijital kapsayıcılık, aile ve devlet arasında dengeli bir bakım paylaşımı ve aktif yaşlanma politikalarının kritik olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, Türkiye'nin de yaşlanma politikalarını yeniden düşünmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Bu araştırmanın doküman analizine dayalı bulguları, Türkiye'de yaşlanma sürecinin yönetiminde bir dizi yapısal sorunun bulunduğunu göstermektedir. Analiz sonucunda betimsel olarak belirlenen temel sorun alanları şu şekilde ortaya çıkmıştır:

Sosyal güvenlik sisteminde sürdürülebilirlik sorunu: Mevcut literatürde de vurgulandığı gibi (örn. OECD, UNFPA), düşük doğurganlık ve artan yaşam süresi, sosyal güvenlik dengesi üzerinde baskı oluşturmaktadır. Araştırmanın doküman analizinde, Türkiye'de emeklilik sisteminin geleceğe yönelik yükünün büyüdüğü, genç nüfusun azalması nedeniyle prim tabanının daraldığı tespit edilmiştir.

Bakım hizmetlerinde yetersizlik ve kadınlara yüklenen orantısız bakım emeği: Türkiye'de bakım hizmetlerinin büyük ölçüde aileye bırakıldığı, özellikle kadınların bu süreci

büyük oranda omuzladığı bulunmuştur. Mevcut literatür, Türkiye’de bakım emeğinin toplumsal cinsiyet temelli dağıldığını teyit ederken; doküman analizi bu durumun sürdürülebilir olmadığını ve kurumsal bakım kapasitesinin sınırlı kaldığını göstermektedir.

Yalnız yaşayan yaşlı bireylerin artışı ve kırılganlık düzeyinin yükselmesi: Araştırmada incelenen dokümanlar, yalnız yaşayan yaşlıların sosyal destek mekanizmalarına erişimde zorluk yaşadığını, özellikle düşük gelirli kesimde bakım ihtiyacının karşılanmasının zorlaştığını göstermektedir.

Dijital uçurum ve dijital hizmetlere erişimde eşitsizlik: Literatür, Almanya ve Japonya gibi ülkelerde dijital kapsayıcılığın aktif yaşlanmanın temel bileşeni olduğunu vurgularken; Türkiye’de yapılan doküman incelemesi, yaşlı bireylerin dijital araçlara erişiminin düşük olduğunu, dijital okuryazarlık eksikliğinin hizmetlere erişimi sınırlandırdığını ortaya koymuştur.

Yaşlanma politikalarında yerel düzeyde bütüncül stratejilerin eksikliği: Doküman analizi, yerel yönetimlerin yaşlı nüfusa ilişkin veri temelli stratejiler üretmede sınırlı kapasiteye sahip olduğunu; bölgesel farklılıkların politika tasarımı yeterince dikkate alınmadığını göstermektedir.

Politika geliştirme süreçlerinde veri temelli yaklaşım eksikliği: Ulusal ölçekte yaşlanmaya ilişkin düzenli, bütüncül ve güncellenen veri setlerinin yeterince gelişmiş olmadığı görülmüştür. Bu durum, uzun vadeli ve etkili politika tasarımı zorlaştırmaktadır.

Bu bulgular çerçevesinde, araştırmanın ulaştığı sonuç Türkiye’nin demografik yaşlanma sürecini yönetebilmek için hem mevcut yapısal riskleri azaltmaya hem de uluslararası iyi uygulamalardan yararlanarak kapasitesini güçlendirmeye ihtiyaç duyduğudur. Türkiye, hızla yaşlanan nüfus yapısının doğurduğu sosyal ve ekonomik riskleri azaltmak için bütüncül, sürdürülebilir ve uzun vadeli politikalara ihtiyaç duymaktadır. Çalışmanın sonuçları, demografik yaşlanmanın yalnızca nüfus yapısındaki bir değişim değil; sosyal devletin geleceğini, aile yapısını, cinsiyet rollerini ve ekonomik sürdürülebilirliği etkileyen yapısal bir dönüşüm olduğunu ortaya koymuştur. Sosyal güvenlik reformları, bakım hizmeti altyapısının güçlendirilmesi, doğurganlığı destekleyici politikalar, dijital kapsayıcılık, yerel yönetim stratejileri ve veriye dayalı karar mekanizmalarının kurulması Türkiye için kritik önemdedir. Uygulanacak doğru politikalarla yaşlanma, bir kriz alanı olmaktan çıkıp sosyal dayanışma ve toplumsal refahı güçlendiren bir fırsata dönüştürülebilir.

Araştırma bulguları ve literatürdeki önceki tespitler birlikte değerlendirildiğinde Türkiye için geliştirilebilecek politika önerileri aşağıda sunulmuştur:

1. Sosyal Güvenlik Sisteminin Güçlendirilmesi

- Emeklilik sisteminin aktüeryal dengesini korumak amacıyla yaşam beklentisi ve istihdam verileri dikkate alınarak esnek emeklilik modelleri uygulanmalıdır.
- Prim tabanını genişletecek genç istihdam politikaları geliştirilmelidir.
- Bireysel emeklilik sistemine katılım teşvik edilmelidir.

2. Bakım Altyapısının Güçlendirilmesi

- Evde bakım, gündüzlü bakım ve kurumsal bakım hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır.
- Kadınlara yüklenen bakım emeği azaltılmalı; bakım emeği hem ekonomik hem sosyal açıdan tanınmalıdır.
- İsveç modelinde olduğu gibi aile–devlet iş birliğini güçlendiren karma bakım sistemi geliştirilmelidir.

3. Aileye ve Bakım Verenlere Yönelik Destek Politikaları

- Bakım verenlere bakım maaşı, vergi indirimi, esnek çalışma, bakım izni gibi destekler sağlanmalıdır.
- Bakım verenlerin eğitim programları ve psikososyal destek mekanizmaları oluşturulmalıdır.

4. Aktif ve Sağlıklı Yaşlanmanın Teşviki

- Yaşlı dostu şehirler, erişilebilir kamusal alanlar ve ulaşım sistemleri geliştirilmeli; yaşlıların sosyal hayata katılımı artırılmalıdır.
- Gönüllülük, yaşam boyu öğrenme ve yeniden istihdama katılım programları yaygınlaştırılmalıdır.

5. Dijital Kapsayıcılığın Güçlendirilmesi

- Almanya örneğinde olduğu gibi ulusal ölçekte “dijital okuryazarlık programları” hayata geçirilmelidir.
- Yaşlı bireylerin teknolojiye erişimini kolaylaştıracak destek mekanizmaları geliştirilmelidir.

6. Doğurganlığı Teşvik Edici Aile Politikaları

- Kreş desteği, doğum izni, esnek çalışma, uzaktan çalışma gibi uygulamalar yaygınlaştırılmalıdır.
- Çocuk bakım hizmetleri devlet destekli biçimde güçlendirilerek kadınların istihdamda kalması teşvik edilmelidir.

7. Yerel ve Bölgesel Düzeyde Yaşlanma Stratejilerinin Oluşturulması

- Her bölgenin demografik yapısına uygun yerel “yaşlanma yol haritaları” hazırlanmalıdır.
- Yerel yönetim–sivil toplum iş birlikleri artırılmalı; topluluk temelli sosyal destek sistemleri güçlendirilmelidir.

8. Veriye Dayalı ve Bilimsel Karar Alma Mekanizmalarının Kurulması

- Ulusal yaşlanma göstergeleri oluşturulmalı ve düzenli olarak güncellenmelidir.
- Yapay zekâ destekli öngörü modelleriyle politika etkileri düzenli biçimde değerlendirilmelidir.

Genel olarak, bu araştırmanın betimsel bulguları Türkiye’nin yaşlanma sürecini yönetebilmesi için erken, bütüncül, veri temelli ve sosyal adalet odaklı politikalar geliştirmesi gerektiğini göstermektedir. Yaşlanma, doğru politikalarla bir kriz alanı olmaktan çıkarak toplumsal refahı artıran bir fırsata dönüştürülebilir. Türkiye’nin demografik geleceği, bugün atılacak stratejik adımlara bağlıdır.

Türkiye, yaşlanan nüfus yapısının doğuracağı sosyal ve ekonomik riskleri azaltmak, aynı zamanda yaşlı bireylerin üretken ve onurlu bir yaşam sürebilmelerini sağlamak için erken, çok paydaşlı ve bütüncül politika adımları atmak zorundadır. Yukarıda önerilen alanlarda yapılacak reformlar, yaşlanmayı bir kriz değil; sosyal refahı güçlendiren stratejik bir fırsat haline dönüştürebilir.

Etik Beyan/ Ethics Statement “ Gri Ufuklar: Türkiye’nin Yaşlanan Nüfusu ve Sosyal Politika Gereksinimleri” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinden herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir. Bu araştırma etik kurul kararı zorunluluğu taşımamaktadır. Makale, Etik Kurulları Yayın Etiği Komitesinin (Committee on Publication Ethics-COPE) yazar, hakem ve editörler için belirtilen kurallardan yararlanılarak oluşturulmuş olan Anasay dergisi etik kuralları çerçevesinde yazılmıştır.
Hakem Değerlendirmesi: Bağımsız, çift-kör hakemlik. Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir. Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. Etik Komite Onayı: Etik kurul onay belgesi gerektirmemektedir. Teşekkürler: Bu çalışma için teşekkür beyanı bulunmamaktadır. Yapay Zekâ Beyanı: Herhangi bir yapay zekâ aracı kullanılmamıştır.
Peer-review: Externally peer-reviewed. Double-blind Conflict of Interest: The author declares that they have no competing interest Financial Support: The author declared that this study has received no financial support Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required. Acknowledgments: The authors have no acknowledgments to declare. AI Declaration: The author declares that any of AI tools has not been used for this study

KAYNAKLAR/REFERENCES

- Aydın, S., & Karaca, F. (2021). Yaşlı bireylerin sağlık hizmetlerine erişimi ve memnuniyet düzeyi: Türkiye örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(3), 789–812.
- Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend. (2023). *DigitalPakt Alter*. <https://www.digitalpakt-alter.de/>
- Bloom, D. E., Freedman, M., & Schröder-Butterfill, E. (2011). *Implications of Population Aging for Economic Growth*. National Bureau of Economic Research Working Paper No. 16705. Cabinet Office Japan. (2022). *Annual report on the aging society: 2022*. <https://www8.cao.go.jp/kourei/english/>
- Courtin, E., & Knapp, M. (2017). Social isolation, loneliness and health in old age: A scoping review. *Health & Social Care in the Community*, 25(3), 799–812. <https://doi.org/10.1111/hsc.12311>
- Cumming, E., & Henry, W. E. (1961). *Growing old: The process of disengagement*. Basic Books.
- Demirtaş, H. (2022). Türkiye’de yaşlı bakım hizmetlerinin dönüşümü: Kamusal ve özel bakım modelleri. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 25(2), 145–163.
- EIGE. (2020). *Gender inequalities in care and consequences for the labour market*. <https://eige.europa.eu/>
- Erdem, M., & Öztürk, M. (2018). Emeklilik sistemi ve yaşlı yoksulluğu üzerine bir değerlendirme. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 8(1), 55–72.
- Folbre, N. (2012). *For love and money: Care provision in the United States*. Russell Sage Foundation.
- Gauthier, A. H. (2007). The impact of family policies on fertility in industrialized countries: A review of the literature. *Population Research and Policy Review*, 26(3), 323–346.
- Harper, S. (2014). Economic and social implications of aging societies. *Science*, 346(6209), 587–591. <https://doi.org/10.1126/science.1254405>
- International Labour Organization (ILO). (2022). *Care at work: Investing in care leave and services for a more gender-equal world of work*. Geneva: ILO.
- Kaya, A. (2019). Türkiye’de yaşlanma politikalarının sosyal boyutu: Yaşlılık ve refah devleti ilişkisi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(4), 112–130.

- Konca, M., Yalçın Balçık, P., & Biçer, İ. (2021). Yaşlı nüfus ile sağlık harcamaları arasındaki ilişkinin incelenmesi: Panel veriye dayalı bir uygulama. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26, 314–324.
- Lutz, W., Skirbekk, V., & Testa, M. R. (2006). The low-fertility trap hypothesis: Forces that may lead to further postponement and fewer births in Europe. *Vienna Yearbook of Population Research*, 4, 167–192. <https://doi.org/10.1553/populationyearbook2006s167>
- Muramatsu, N., & Akiyama, H. (2011). Japan: Super-aging society preparing for the future. *The Gerontologist*, 51(4), 425–432. <https://doi.org/10.1093/geront/gnr067>
- OECD. (2023a). *Pensions at a glance 2023: OECD and G20 indicators*. <https://www.oecd.org/>
- OECD. (2023b). *Public policies for ageing societies: International lessons*. <https://www.oecd.org/>
- Phillipson, C. (2013). *Ageing*. Cambridge: Polity Press.
- Sosyal Güvenlik Kurumu. (2023). *Sosyal Güvenlik Kurumu 2023 Faaliyet Raporu*. <https://www.sgk.gov.tr/>
- Szebehely, M., & Meagher, G. (2018). Nordic eldercare – weak universalism becoming weaker? *Journal of European Social Policy*, 28(3), 294–308. <https://doi.org/10.1177/0958928717735062>
- Şentürk, E. (2020). Huzurevi hizmetlerinde yaşlı bakım kalitesi: Nitel bir inceleme. *Sağlık ve Toplum*, 30(2), 33–48.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2023, Mart 21). *İstatistiklerle kadın, 2023*. <https://data.tuik.gov.tr/>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2024, Temmuz 30). *Nüfus projeksiyonları, 2023–2100*. <https://data.tuik.gov.tr/>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2025, Nisan 25). *Aktif yaşlanma endeksi 2024*. <https://data.tuik.gov.tr/>
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. (2022). *World population prospects 2022*. United Nations. <https://population.un.org/wpp/>
- Walker, A. (2002). A strategy for active ageing. *International Social Security Review*, 55(1), 121–139. <https://doi.org/10.1111/1468-246X.00118>
- WHO. (2020). *Decade of healthy ageing: Baseline report*. <https://www.who.int/>
- World Health Organization. (2020). *Decade of healthy ageing 2020–2030: Baseline report*. Geneva: WHO.
- WHO. (2021). *World report on ageing and health*. <https://www.who.int/>
- World Bank. (2022). *Population aging and the future of public pension systems: Global monitoring report*. World Bank Group.
- World Bank. (2022). *Challenges of population aging in emerging economies*. <https://www.worldbank.org/>
- World Bank. (2023). *World development indicators: Age dependency ratio and population structure*. <https://data.worldbank.org/>